

Sağlık Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin AIDS Hakkındaki Bilgi Düzeyleri*

Said Bodur¹ Semin Güler² Mustafa Altındış³

*2. Türkiye AIDS Kongresi'nde (İstanbul, 21-24 Mart 1995) bildiri olarak sunulmuştur.

¹Doç.Dr. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, KONYA.

²Dr. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, KONYA.

³Doktora Öğrencisi Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı, KONYA.

Özet

Bu çalışma, topluma sağlık hizmeti ve eğitimi verecek olan yardımcı sağlık personelinin, AIDS hakkında okul eğitiminin yeterli olup olmadığını tespit amacıyla 1994 yılında Konya il merkezi ve ilçelerindeki Sağlık Meslek Liseleri'ndeki son sınıf öğrencilerine anket uygulanarak yapıldı. Öğrencilerin çoğunluğu (% 65.4-85.8) AIDS'in tanımı, etkeni, bulaşma ve korunma yolları konusunda doğru bilgiye sahipken, hastalığın inkübasyon süresi, HIV'nün özellikleri, AIDS'li hastaya yaklaşımda dikkat edilecek hususlar, Dünya'da ve Türkiye'de AIDS vaka sayısı konularında doğru cevap verenlerin oranı oldukça düşüktü (% 10,0-33,4). Ebe adaylarının hemşire ve sağlık memuru adaylarından, ilçelerdeki öğrencilerin il merkezinde olanlardan ve yatılı öğrencilerin gündüzlü öğrencilerden AIDS konusundaki sorulara daha düşük oranda doğru cevap verebildikleri gözlemlendi. AIDS konusundaki bilgilerini ders kitaplarından elde ettiğini ifade eden öğrencilerin oranı % 41,9'du. Sağlık Meslek Liseleri'nde AIDS konusunda verilen eğitime daha fazla önem verilmesinin, toplumu AIDS'den korumada sağlık personelinin rolünü artıracacağı kanısındayız.

Anahtar Kelimeler: AIDS, AIDS eğitimi, bilgi düzeyi, sağlık personeli, sağlık eğitimi.

The Level of Knowledge About AIDS of Last Term Students in School of Health Profession

Abstract

This study was designed to determine the level of knowledge of School of Health Profession students about AIDS. Data were obtained from 347 of the students by a questionnaire. Most of them answered correctly about description and cause of AIDS, the way of transmission and prevention, but less than 33 % students knew about incubation period of HIV infection and correct attitude to patient with AIDS. The answers about AIDS of the candidates of nurses and health officers are more correct than the candidates of midwife; and still students in province, were better than in county and also boarding students were better than daytime students. We believe that more intensive education for students of School of Health Profession will be effective to control and prevent AIDS.

Key Words: AIDS, education on AIDS, level of knowledge, health worker, health education.

AIDS (Acquired Immunodeficiency Syndrome; edinmiş bağışıklık noksanlığı sendromu), kesin tedavisi olmayan, bulaşıcı ve öldürücü bir hastalıktır. AIDS sorununun çözümünde sağlık görevlilerinin sahip olduğu yegane etkili yöntem, özellikle korunmaya yönelik olan eğitimidir (1,2).

1981 yılında tüm Dünya'da 366 olarak bildirilen AIDS'li vaka sayısı sonraki yıllarda

hızla artarak Mayıs 1995 bildirimine göre 1.025.073'e ulaşmıştır. Ancak, Dünya'da tesbit ve bildirim eksikliği sebebiyle gerçek HIV prevalansı bilinmemekte; vakaların 4.5 milyon, HIV enfekte kişi sayısının çocuklarda 1.5 milyon ve yetişkinlerde 18 milyon dolayında olduğu hesaplanmaktadır (2,3). Ülkemizde de 1985'teki ilk vakadan bu yana tespit edilen toplam enfekte kişi sayısı 457'ye ulaşmıştır (4). Öte yandan AIDS'in 2000 yılında 30-40 milyon kişiyi etkileyeceği ve Dünya'nın her yerinde ekonomik,

sosyal, kültürel ve hatta politik problemlere sebep olacağı tahmin edilmektedir (5).

HIV ile enfekte kişilerin % 50'sinde 10 yıl içinde AIDS gelişmekte ve bunların % 50'si 18 ayda, % 80'i de 3 yıl içinde kaybedilmektedir (6). Dünyada, AIDS' in saptandığı her ülkede AIDS eğitim programları yürütülmeye başlanmıştır. Birçok devlet kuruluşu, radyo, televizyon veya basın-yayın imkanları ile kitle eğitim programları yaparak, ülke çapında konunun halka anlatılmasını sağlamaktadır (7). Eğitim programları, toplumdaki eğitimcilerin ve halkın bilgi düzeyleri saptanarak hazırlanmalıdır (8). Toplumun sağlık eğitiminde en etkili meslek sahipleri, kişilere doğrudan sağlık hizmeti verenlerdir. Nitekim yapılan araştırmalar, toplumun eğitim konusunda en çok hekim, ebe, hemşire, sağlık memuru gibi sağlık hizmeti verenlerden faydalandığını göstermiştir (9).

Bu çalışmada, topluma sağlık hizmeti ve eğitimi verecek olan yardımcı sağlık personelinin, AIDS ile ilgili olarak okul döneminde aldıkları bilgi düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışma, 1994 yılı Nisan-Mayıs aylarında, Konya il merkezindeki 70. Yıl ve Atatürk Sağlık Meslek Lisesi ile Beyşehir, Ereğli, Kadınhanı ve Sarayönü Sağlık Meslek Liseleri'nde yapılmıştır. Araştırma kapsamına, anılan Sağlık Meslek Liseleri (SML) son sınıfındaki 347 öğrencinin tümü alınmıştır. Bilgiler, gözlem altında anket yöntemiyle elde edilmiştir. Gözlemci olarak

Konya Sağlık Eğitim Enstitüsü Toplum Sağlığı Bölümü 2. sınıf öğrencilerinden yararlanılmıştır. Bazı değişkenlerin karşılaştırılmasında basit istatistiksel yöntemler ve parametrik önemlilik testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Görüşülen 347 SML son sınıf öğrencisinin yaş ortalaması 17.6 ± 0.4 yıl olup, 238'i (% 68.5) kız, 109'u (% 31.4) erkekti. Öğrencilerin % 64.8'i il merkezinde, % 35.0'i ise ilçelerdeki SML'lerinde idi. Öğrencilerin 237'si (% 68.0) gündüzlü, 110'u (% 31.7) yatılı olup, bölümleri göz önüne alındığında görüşülenlerin 89'u (% 25.6) ebe, 149'u (% 42.9) hemşire ve 109'u (% 31.4) sağlık memuru adayı idi.

Öğrencilerin çoğunluğu AIDS'in tanımı, etkeni, bulaşma yolları, korunma, tedavisinin olup olmadığı hakkında doğru cevap verirken, AIDS'in inkübasyon süresi, etkenin özellikleri, AIDS'li hastaya yaklaşım, Dünya'da ve Türkiye'de AIDS sayısı konularında doğru cevap verenlerin oranı üçte birin altındaydı.

Bazı sorulara doğru cevap verme oranlarında, öğrencilerin bölümlerine göre farklılık gözlemlendi. AIDS'in tanımı, inkübasyon dönemi, etkenin özellikleri, AIDS'li hastaya yaklaşım, çocuklara bulaşma yolları konusunda hemşireler daha yüksek oranda doğru cevap verirken ($p < 0.05$), Dünya'da ve Türkiye'de AIDS vaka sayısı konusunda sağlık memurları daha bilgiliydi ($p < 0.05$). Ebelik bölümü öğrencilerinin daha az oranda doğru cevap verebilmeleri dikkat çekti (Tablo 1).

Tablo 1. Sağlık Meslek Lisesi son sınıf öğrencilerinin bölümlerine göre AIDS ile ilgili sorulara doğru cevap verme oranları (%).

Konu	Genel		Bölümler	
	Ortalama	Ebelik	Hemşirelik	Sağ. Memuru
AIDS'in tanımı	85.8	84.5	97.7*	77.9
AIDS'in etkeni	73.7	69.1	76.4	81.6
AIDS'in inkübasyon süresi	33.4	26.8	41.5*	35.7
AIDS etkeninin özellikleri	25.0	14.7	39.3*	27.5
Dünyada AIDS vaka sayısı	16.7	12.0	12.3	26.6*
Türkiye'de AIDS vaka sayısı	10.0	6.7	6.7	17.4*
AIDS'in bulaşma yolları	80.0	68.4	68.5	71.5
AIDS'li hastaya yaklaşım	32.8	32.2	43.8*	24.7
AIDS'in tedavisinin olup olmadığı	67.1	58.3*	73.0	71.5
AIDS'in korunma yolları	65.4	68.4	69.6	57.7*

* $p < 0.05$

SML son sınıf öğrencilerinin AIDS'in bulaşma yolları ve AIDS'ten korunma konularındaki bilgilerinin, il merkezinde okuyanlarda ilçede okuyulardan, gündüzlü öğrencilerde ise yatılı olanlardan daha fazla olduğu görüldü ($p<0.05$).

Öğrencilerin AIDS konusundaki bilgi kaynakları araştırıldığında, ders kitaplarından

yararlananların oranı ebelerde % 49.4, hemşirelerde % 44.4 ve sağlık memurlarında % 32.1 idi (Tablo 2).

Öğrencilerin % 78.7'si ülkemizde AIDS'in az görülmesini, dini ve geleneksel sebeplere (ayıp ve günah duygusunun gayri meşru ilişkileri etkilemesine) bağladıkları görüldü (Tablo 3).

Tablo 2. SML öğrencilerinin bölümlere göre AIDS hakkındaki bilgi kaynakları (%).

Bilgi kaynağı	Bölümü			
	Genel Ortalama	Ebelik	Hemşirelik	Sağlık Memuru
<i>n</i>	(347)	(89)	(149)	(109)
Ders kitabı	41.9	49.4	44.4	32.1
Sağlık personeli	6.3	6.2	2.8	10.0
Radyo, televizyon	10.7	17.5	8.2	6.4
Yazılı basın	15.3	13.4	8.8	23.8
Birden fazla kaynak*	22.3	11.2	33.0	22.9
Diğer**	3.5	2.3	2.8	4.8
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0

* Ders kitabı, radyo, tv, yazılı basın, sağlık personeli

**Arkadaş, aile, komşu vb.

Tablo 3. Branşlarına göre SML öğrencilerinin Ülkemizde AIDS'in az görülmesine gösterdikleri sebepler (%).

Görüş	Genel Yüzde	Ebe	Hemşire	Sağlık Memuru
Dini sebepler	53.4	45.4	55.8	59.0
Geleneksel sebepler	25.3	31.5	19.6	25.0
Fikrim yok diyenler	12.4	12.8	13.5	11.0
Diğer	8.9	10.3	11.1	5.0
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0

Tartışma

Sağlık Meslek Lisesi'nden mezun olan ebe, hemşire ve sağlık memurlarının toplum sağlığının geliştirilmesinde önemli görevlerinden biri, belki de en önemlisi, toplumun sağlık eğitimidir (9).

SML son sınıf öğrencilerinin % 85.8'i AIDS tanımını, % 67,1'i tedavisinin olmadığını bilmektedir. Bu bilgi düzeyinin Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu (SHMYO) öğrencileri ile karşılaştırıldığında, iyi olduğu söylenebilir (11,12).

AIDS'in bulaşma ve korunma yolları konusunda sağlık personeli adaylarının tümünden doğru cevap beklenirken, yaklaşık üçte birinin bilgisinin yetersiz olması (Tablo 1) okul eğitiminin yeterince etkili olmadığını akla getirmektedir. Bu bilgi düzeyi, benzer eğitim gören SHMYO öğrencileriyle uyum gösterirken

(13), normal lise ve tıp fakültesi öğrencilerinin bilgi düzeyleri arasında bir yer almaktadır (10,12,14,15).

Ankete katılan öğrencilerin AIDS hakkındaki teorik bilgileri yeterli denebilecek düzeyde olduğu halde, AIDS'li hastaya yaklaşımı bilenlerin % 32.8 düzeyinde kalması, bu konuda pratik eğitime olan ihtiyacı göstermektedir.

Sağlık personeli adaylarının AIDS bilgi düzeylerinin bölümlere göre farklılık göstermesi (Tablo 1), müfredat ve uygulama programlarının farklılığına bağlanabilir.

Kentte okuyan öğrencilerin ilçede okuyanlara ve gündüzlü öğrencilerin yatılı olanlara göre AIDS konusunda daha bilgili olmaları ($p<0.05$), farklı bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşabilmeleriyle açıklanabilir.

AIDS konusunda öğrencilerin en önemli bilgi kaynağı olarak ders kitaplarını göstermemeleri (Tablo 2), Tıp Fakültesi, SHMYO ve Sağlık İdaresi Yüksek Okulu öğrencileriyle yapılan çalışmaların sonuçlarıyla çelişmektedir (9,10,12). Oysa, Dünya Sağlık Örgütü'nün bu konudaki önerisi, toplumun sağlık eğitiminde önemle görev alacak sağlık personelinin, AIDS'le ilgili bilgilerin çoğunu okul eğitimi sırasında almaları yönündedir (16).

SML öğrencilerinin önemli bir bölümünün AIDS konusunu, kitle iletişim araçlarından öğrenmiş olmaları, bu araçların bilgilendirmedeki etkisini akla getirmektedir. Toplum eğitiminin diğer alanlarında da en önemli bilgi kaynağının televizyon, radyo ve yazılı basın olduğu gösterilmiştir (14,15,17,18). AIDS konusunda gençlerin eğitime öncelik verilmesi gereğinden (19) yola çıkarak, bu eğitimde okul öğretiminin yanısıra (14,20), toplu iletişim araçlarından yararlanılması kaçınılmaz görülmektedir.

Öğrencilerin çoğunun ülkemizde AIDS'in az görülmesini dini ve geleneksel sebeplerle açıklamaları, veneryal hastalıklardan korunmak için toplum eğitiminde, geleneksel öğretilerden yararlanılmasının eğitimin etkinliğini artıracak şekilde yorumlanabilir.

Sonuç olarak, sağlık personeli yetiştiren meslek liselerinde AIDS konusunda verilen eğitimin beklenen düzeyde olmadığı, buna bağlı olarak AIDS'le ilgili toplum eğitiminde bu grup sağlık personelinin yeterince yararlanılamayacağı akla gelmektedir. Bu sebeple sağlık meslek liselerinde konu ile ilgili teorik ve pratik eğitime daha fazla önem verilmelidir.

Kaynaklar

- 1-Leblebicioğlu H, Günaydın M, Pekşen Y ve ark. Tıp Fakültesi öğrencilerinin AIDS'e bakışı. I. Türkiye AIDS Kongresi Kongre Kitabı, İstanbul: Omas Ofset, 1994: 89.
- 2-WHO. AIDS Series 11. The global AIDS strategy. Geneva: 1992.
- 3-WHO. In Point of Fact No: 86, May 1995: 1-2.
- 4-AIDS Savaşım Derneği. AIDS Savaşım Bülteni 1995; 15: 10-11.
- 5-WHO. World Health Statistics Annual, 1991.
- 6-Hatcher RA, Kowal D, Guest F, et al. Kontraseptif Yöntemler: Uluslararası Basım (Akın A Çev. ed.). Ankara: Demircioğlu Matbaacılık, 1990.
- 7-AIDS Savaşım Derneği. AIDS eğitimi. AIDS Savaşım Bülteni 1992; 1.
- 8-WHO. AIDS Education: Population reports series C: 8. Issues in World Health; 1989.
- 9-Çakır B, Egemen A. Gençlerin AIDS konusundaki bilgilerinin saptanmasına yönelik bir araştırma. III. Halk Sağlığı Günleri: Gençlerin Sağlık Sorunları. Kayseri: EÜ yayın no. 46, 1993.
- 10-Ayhan B, Tümerdem Y, Malat G ve ark. İstanbul Tıp Fakültesi dördüncü ve altıncı dönem öğrencilerinin STDs ve AIDS ile ilgili bilgileri yeterli mi? III. Halk Sağlığı Günleri: Gençlerin Sağlık Sorunları. Kayseri: EÜ yayın no. 46, 1993.
- 11-WHO. AIDS Images of the Epidemic: National AIDS Programs. Geneva: 1994.
- 12-Köksal S, Vehid S, Kanter Y ve ark. Tıp Fakültesi 1. ve 5-6. sınıf öğrencilerinin AIDS bilgi düzeylerinin karşılaştırılarak AIDS eğitiminin vurgulanması. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. İzmir; 1994: 14-6.
- 13-Dinç G, Dedeoğlu N. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi ve SHMYO öğrencilerinde AIDS konusunda bilgi tutum ve davranış araştırması. III. Halk Sağlığı Günleri: Gençlerin Sağlık Sorunları. Kayseri: EÜ yayın no. 46, 1993.
- 14-Karaömerli Ö, Tanın F, Apan E ve ark. Adana Baraj Lisesi son sınıf öğrencilerinin AIDS konusunda bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. İzmir; 1994: 543-5.
- 15-Erefe İ, Bahar Z, Bayık A ve ark. Bornova bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin AIDS hastalığına ilişkin bilgi ve tutumları. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. İzmir; 1994: 546-50.
- SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi 1995; 2 (3): 27-31.

16-WHO. *AIDS Diagnosis and Control; Current Situation. Denmark: 1987.*

17-Köksal S, Karter Y, Erginöz H. *Üniversite öğrencilerinin AIDS bilgi düzeyleri. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. İzmir; 1994: 540-2.*

18-Tümerdem Y, Ayhan B, Kosku N ve ark. *Ahlak zabıtasının AIDS ile ilgili bilgileri. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. İzmir; 1994: 560-1.*

19-WHO. *The Health of Young People. Geneva: 1993.*

20-Diclemente RV, Lanier M, Horan PF, et al. *Comparison of AIDS knowledge attitudes and behaviours among incarcerated adolescents and a public school sample in San Francisco. Am J Public Health 1991; 81 (5): 628-30.*

Yazışma Adresi:

Doç.Dr. Said Bodur

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi

Halk Sağlığı Anabilim Dalı

42080/KONYA